

АНОТАЦІЯ

Мацьоха А. С. Методи ландшафтної організації буферних зон об'єктів культурної спадщини. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 «Архітектура та містобудування». – Київський національний університет будівництва і архітектури МОН України, Київ, 2026.

У **Вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, висвітлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами. Визначено мету й завдання, об'єкт і предмет, а також окреслено межі та методи дослідження. Сформульовано наукову новизну, розкрито практичне значення одержаних результатів та особистий внесок здобувача. Наведено відомості про апробацію результатів дослідження, кількість публікацій, структуру та обсяг роботи.

У першому розділі **«Теоретико-правові основи та практика ландшафтної організації буферних зон об'єктів культурної спадщини»** проаналізовано передумови виникнення та етапи становлення практики охорони об'єктів культурної спадщини (ОКС); в правовому аспекті та в контексті містобудівних теорій розглянуто поняття «буферна зона» (БЗ); сфокусовано увагу на проблематиці функціонування та практиці ландшафтної організації багатофункціональних буферних зон.

З огляду на зазначене та відповідно до «Оперативного керівництва з імплементації Конвенції про Всесвітню спадщину» (2012), до класифікації об'єктів культурної спадщини (далі – ОКС), які досі є діючими, внесено ознаку «живі» як їхню детермінантну рису, а до характеристик буферних зон у середмісті історичних міст — ознаку «подальшого розвитку».

В Україні серед восьми об'єктів Всесвітньої спадщини до «живих» відносяться ОКС: «Київ: Собор Святої Софії та прилеглі монастирські споруди, Києво-Печерська лавра» (1990), «Львів – ансамбль історичного

центру» (1998), «Резиденція митрополитів Буковини та Далмації» (2011), «Історичний центр Одеси» (2023).

Шляхом узагальнення теоретичних досліджень та авторських натурних обстежень щодо локації, планувальної структури, функціонування та каркасно-тканинного наповнення буферних зон «живих» ОКС встановлено що: дрібно-чарункову структуру їхнього «планувального каркасу» сформовано просторами історичних вулиць, озелених бульварів та площ, які трансформуються у мережу громадських просторів руху й перебування містян та туристів, а згодом – на безбар'єрні простори-зв'язки та контент-простори; багатофункціональну «тканину» буферних зон утворює житлова та громадська забудова історичних кварталів, а також сквери та парки середмістя.

Виокремлено явище «функційна дихотомія» середовища буферних зон «живих» ОКС (збереження для нащадків ↔ активне використання сучасниками), яке розкриває ключову проблему ландшафтної організації буферних зон, які розташовані в середмісті і значний відсоток від площі яких займають громадські простори історичних міст. Двоїстість функціонування породжує: протиріччя між режимами заборони на теренах БЗ середмістя будь-яких містобудівних перетворень (окрім організації безперешкодного доступу для маломобільних груп населення) і потенціалами розвитку історичних міст; інтересами їхніх мешканців і туристів; історією та сучасністю; штучними та природними поверхнями середмістя, літній перегрів яких в умовах глобального потепління нарівно протидіє як збереженню ОКС, так і забезпеченню комфортних умов перебування людей.

У другому розділі **«Науково-методичні підходи до ландшафтної організації буферних зон об'єктів культурної спадщини»** окреслено предметну область та загальну методіку дослідження із використанням загальних (*літературний, статистичний, історичний, емпіричний, картографічний та порівняльний аналіз; методи систематизації, узагальнення, класифікації та інші*) та спеціальних (*критеріальний та*

пофакторний аналіз; графо-аналітичне та концептуальне моделювання; експериментальне проєктування та інші) методів наукової розвідки.

У ході поетапної реалізації дослідження (підготовчий, аналітичний, синтезуючий, підсумковий) було: розкрито ключову проблему – «функційну дихотомію» буферних зон (збереження «живих» ОКС ↔ активне використання громадських просторів середмістя історичних міст); узагальнено світову практику ландшафтної організації буферних зон та проведено натурні дослідження чотирьох буферних зон «живих» ОКС України, а також громадських просторів на теренах самих ОКС: «Львів – ансамбль історичного центру» та «Історичний центр Одеси».

Доповнено класифікацію «живих» ОКС та їхніх буферних зон за ознаками тканинно-функційного наповнення (*переважно забудовані з громадськими функціями; переважно природні з дозвілєвими функціями; змішані*) та доступності ОКС із території буферних зон (відкриті, закриті, обмеженого доступу). Розроблено типологію буферних зон за характером просторового зв'язку (планувально відокремлені мурами чи огорожено; планувально сполучені мережею громадських просторів руху). Узагальнено принципи та прийоми ландшафтної організації буферних зон «живих» ОКС, акумульовані сучасною теорією та практикою.

Встановлено, що засадничими принципами ландшафтної організації буферних зон ОКС є: *збереження* дрібно-чарункової планувальної структури та багатофункціональної тканини середмістя; *забезпечення доступності* громадського простору та безбар'єрності середовища; гармонізація та створення комфортних умов перебування людей у міському просторі. Зокрема, виокремлено необхідність забезпечення: психологічного комфорту (з урахуванням еволюційних механізмів сприйняття середовища, його автентичності та національної ідентичності) та теплового комфорту в період літнього перегріву (з урахуванням факторів формування міських островів тепла, інверсії теплової поведінки міських поверхонь та обґрунтування

охолоджувального впливу озелених і водних просторів, зокрема феномену "міських островів прохолоди" в умовах жаркого клімату).

Реалізації означених принципів ландшафтної організації буферних зон сприятимуть прийоми та засоби, апробовані у практиці впорядкування територій як буферних зон, так і самих ОКС Амстердама, Брюсселя, Варшави, Відня, Дрездена, Парижа, Падуї, Рима, Львова, Одеси та інших. Зокрема, це: формування безбар'єрних «зелених коридорів» та водно-зелених мереж; зонування та функціонально-площинне розмежування вело-пішохідних шляхів; геопластика мікрорельєфу; просторово-адресне озеленення, обводнення та затінення поверхонь; відновлення ідентичності місця та універсальний автентичний дизайн; зонування громадського простору на активні та тихі локації; використання традиційного асортименту рослин та їхніх композицій; застосування психологічно сприятливої колористики у міському середовищі.

У третьому розділі **«Ландшафтна організація буферних зон як синтез методів збереження та адаптації «живих» об'єктів культурної спадщини»** запропоновано загальні *оптимізаційно-селективні методи адаптації та впорядкування*, а саме: *«просторової оптимізації» та «просторової акупунктури»*. Вони спрямовані на збереження ОКС шляхом балансування природних і штучних поверхонь у буферних зонах середмістя; *дотримання балансу між консервацією та можливими змінами компонентів середовища (залежно від ступеня адаптації простору); регулювання мікроклімату під час літнього перегріву із застосуванням затінення, обводнення та озеленення.* Останні, за аналогією з місією «Блакитного щита», запропоновано визначити як методи *«Зеленого щита»*. Також обґрунтовано спеціальні методи інтегрально-контекстуального наповнення: *«ремінісценції», «функціонально-площинного розмежування» та «цитування культурних кодів»*. Вони орієнтовані на забезпечення комфорту людей у громадських просторах через: *формування сприятливого емоційного фону; створення інклюзивного та безпечного простору у середмісті; збереження та відновлення національної*

ідентичності та візуалізацію історичних подій чи традицій засобами ландшафтної архітектури».

Репрезентовано алгоритм застосування методів ландшафтної організації та матрицю прийняття рішень щодо використання прийомів, які ґрунтуються на параметрах дозволених змін історичного середовища буферних зон «живих» ОКС. Останні визначаються співвідношенням між потребою в консервації та можливістю трансформації компонентів середовища й вимірюються ступенем його адаптивності. Запропоновано комбінації прийомів реалізації методів у громадських просторах буферних зон ОКС: «Львів – ансамбль історичного центру», «Історичний центр Одеси» та «Резиденція митрополитів Буковини і Далмації». Сформульовано концептуальні пропозиції щодо ландшафтної організації Софійської площі у буферній зоні ОКС «Київ: Собор Святої Софії та прилеглі монастирські споруди, Києво-Печерська лавра».

Запропоновані методи, визначені прийоми та надані рекомендації апробовано у концептуальних пропозиціях з ландшафтної організації історичного середовища середмість міст Олики (КНУБА, 2021), м. Володимира (КНУБА, 2022), м. Сум (Українська академія архітектури, 2023). Результати дослідження впроваджено під час внесення змін до Генерального плану м. Хмельник (ДП УДНДПМ «Діпромiсто» ім. Ю.М. Білоконя, 2024), а також вони увійшли як практичні приклади та рекомендації з благоустрою до «Довідника з відбудови міст» і «Довідника з благоустрою парків» (Офіс міських проєктів ГО «Урбанина», 2022).

Ключові слова: об'єкти культурної спадщини, буферна зона, історичні міста, середмістя, громадський простір, ландшафтно-рекреаційні простори, просторова організація, методи ландшафтної організації, ландшафтний дизайн, гармонізація архітектурного середовища, ревалоризація історичного середовища, формування інклюзивного простору, національна ідентичність, глобальні зміни клімату, сталий розвиток.

SUMMARY

Matsokha A. S. Landscape Organization Methods for Buffer Zones of Cultural Heritage Sites. – Manuscript.

Thesis for the degree of Doctor of Philosophy (PhD) in Architecture and Urban Planning (Specialty 191). — Kyiv National University of Construction and Architecture, Kyiv, 2026.

The Introduction substantiates the relevance of the topic and its alignment with scientific programs and research initiatives. It defines the research purpose, objectives, object, and subject, as well as the scope and methodology. The section highlights the scientific novelty and practical significance of the findings, alongside the author's personal contribution. Additionally, information regarding the validation of the research results, the list of publications, and the structure and volume of the thesis is provided.

Chapter 1, "Theoretical and Legal Frameworks for the Landscape Organization of Cultural Heritage Buffer Zones", explores the prerequisites and evolutionary stages of **cultural heritage site (CHS) protection practices**. It examines the "buffer zone" (BZ) concept through both legal and urban planning lenses. Additionally, the chapter addresses operational challenges and practical approaches to the landscape organization of multifunctional buffer zones.

In view of the above and pursuant to the Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention (2012), the trait 'living heritage' has been added to the classification features of Cultural Heritage Sites (hereinafter referred to as CHS) that remain functional, while the characteristic of “ongoing development” has been incorporated into the classification qualities of their buffer zones within historic city centers.

In Ukraine, among the eight World Heritage Sites, the following objects are classified as “living heritage”: “Kyiv: Saint-Sophia Cathedral and Related Monastic Buildings, Kyiv-Pechersk Lavra” (1990), “Lviv – the Ensemble of the Historic

Centre” (1998), “Residence of Bukovinian and Dalmatian Metropolitans” (2011), and the “Historic Centre of Odesa” (2023).

By synthesizing theoretical research and the author's in-situ surveys regarding the location, planning structure, functioning, and the frame-and-fabric composition of the buffer zones of “living heritage” CHS, it has been established that: the fine-grained structure of their “planning frame” is formed by the spaces of historic streets, green boulevards, and squares. These are transformed into a network of public spaces for the movement and presence of both residents and tourists, later evolving into barrier-free connecting spaces and content-rich environments. The multifunctional “fabric” of the buffer zones is composed of residential and public buildings within historic quarters, as well as downtown squares and parks.

The phenomenon of “functional dichotomy” within the environment of 'living heritage’ CHS buffer zones has been identified (preservation for future generations ↔ active use by contemporaries). This phenomenon reveals the key challenge in the landscape organization of buffer zones located in downtown areas, where public spaces of historic cities occupy a significant percentage of the total area. This functional duality gives rise to contradictions between: strict bans on any urban planning transformations within downtown buffer zones (excluding the provision of barrier-free access for people with disabilities) and the development potential of historic cities; the interests of residents and tourists; history and modernity; and finally, between the artificial and natural surfaces of city centers. Under the conditions of global warming, the summer overheating of these surfaces equally threatens the preservation of CHS and the provision of comfortable environments for the public.

“Chapter 2, “Scientific and Methodological Approaches to the Landscape Organization of Cultural Heritage Buffer Zones”, outlines the subject area and the general research methodology, using both general scientific methods (literature review, statistical, historical, empirical, cartographic, and comparative analysis; methods of systematization, generalization, and classification) and specialized

research methods (criteria-based and factor analysis; graph-analytical and conceptual modeling; experimental design, and others)."

Through the successive stages of the research process (preparatory, analytical, synthetic, and final), the study has revealed the key issue of "functional dichotomy" in buffer zones (preservation of "living heritage" CHS ↔ active use of public spaces in historic city centers); synthesized international practices of landscape organization; and conducted in-situ studies of four "living heritage" CHS buffer zones in Ukraine, as well as the public spaces within the sites themselves, namely: "Lviv – the Ensemble of the Historic Centre" and the "Historic Centre of Odesa".

Through the successive stages of the research process (preparatory, analytical, synthetic, and final), the study has revealed the key issue of "functional dichotomy" within buffer zones (balancing the preservation of "living heritage" CHS with the active use of public spaces in historic city centers). It also has been synthesized international landscape organization practices and conducted in-situ studies of four "living heritage" CHS buffer zones in Ukraine, as well as the public spaces within the boundaries of the CHS properties themselves, namely: "Lviv – the Ensemble of the Historic Centre" and the "Historic Centre of Odesa".

The classification of "living heritage" CHS and their buffer zones has been expanded based on their fabric-and-functional filling (predominantly built-up with public functions; predominantly natural with leisure functions; mixed) and the accessibility of the CHS from the buffer zone territory (open, closed, or restricted access). A typology of buffer zones has been developed (categorized as either spatially separated by walls or fences, or spatially connected via a network of public movement spaces). Furthermore, the study synthesizes the principles and techniques of landscape organization for "living heritage" CHS buffer zones as accumulated in current theory and practice.

It has been established that the fundamental principles for the landscape organization of CHS buffer zones include: *preserving* the fine-grained planning structure and the multifunctional fabric of the city center; *ensuring the accessibility* of public spaces and a barrier-free environment; and harmonizing the urban

environment to provide comfortable conditions for the public. Specifically, this involves ensuring psychological comfort (considering evolutionarily shaped mechanisms of human perception, authenticity, and national identity) and thermal comfort during summer periods of urban overheating. The latter accounts for the factors and mechanisms of Urban Heat Island (UHI) formation, the inversion of thermal behavior of urban surfaces, and the substantiated cooling effects of green and blue infrastructure, including the emergence of 'urban cool islands' in hot climates.

The implementation of these landscape organization principles is supported by techniques and tools tested in the development of both buffer zones and the CHS properties themselves in Amsterdam, Brussels, Warsaw, Vienna, Dresden, Paris, Padua, Rome, Lviv, Odesa, and others. These principles include formation of barrier-free “green corridors” and blue-green networks; the zoning and functional-spatial separation of pedestrian and bicycle paths; micro-relief geoplastics; spatially targeted planting, water features, and surface shading; the restoration of “place identity” and universal authentic design; the division of public spaces into active and quiet zones; the use of traditional plant species and compositions; and the application of psychologically favorable color palettes within the urban environment.

Chapter 3, “Landscape Organization of Buffer Zones as a Synthesis of Conservation and Adaptation Methods for Living Cultural Heritage Sites,” proposes general optimization-selective methods for adaptation and urban management, namely “spatial optimization” and “spatial acupuncture” methods. These are primarily aimed at CHS conservation through balancing natural and artificial surfaces within downtown buffer zones; maintaining an optimal ratio between conservation needs and the potential for environmental change (depending on the degree of spatial adaptation); and regulating the microclimate during summer overheating. By analogy with the mission of the “Blue Shield”, the latter are termed “Green Shield” methods. Additionally, the study establishes specialized methods for integrated-contextual filling and preservation, including “reminiscence”, “functional-spatial separation”, and “cultural code citation”. These methods

predominantly focus on meeting key public needs and ensuring comfortable conditions in public spaces by forming a favorable emotional background, creating inclusive and safe environments, and restoring national identity or historical narratives manifested through landscape architecture and design".

The study presents an algorithm for applying landscape organization methods and a decision-making matrix for the selection of techniques based on the parameters of permitted change within the historic environment of “living heritage” CHS buffer zones. These parameters are determined by the ratio between conservation requirements and the potential for transformation, as measured by the degree of spatial adaptability. Combinations of techniques for implementing these methods have been proposed for the public spaces of the following CHS buffer zones: “Lviv – the Ensemble of the Historic Centre”, the “Historic Centre of Odesa” and the “Residence of Bukovinian and Dalmatian Metropolitans”. Furthermore, conceptual proposals have been provided for the landscape organization of Sophia Square within the buffer zone of the CHS property “Kyiv: Saint-Sophia Cathedral and Related Monastic Buildings, Kyiv-Pechersk Lavra”.

The proposed methods, techniques and recommendations elaborated in the study have been tested within conceptual proposals for the landscape organization of historic city centers in Olyka (KNUCA, 2021), Volodymyr (KNUCA, 2022), and Sumy (Ukrainian Academy of Architecture, 2023). Furthermore, the findings were implemented during the amendment of the General Plan for the city of Khmilnyk (Dipromisto Institute, 2024) and included as practical examples and guidelines for urban landscaping in the “Manual for City Reconstruction” and the “Manual for Park Improvement” (Urbanina NGO Project Office, 2022).

Keywords: cultural heritage sites, buffer zone, historic cities, city center (downtown), public space, landscape and recreational spaces, spatial organization, landscape organization methods, landscape design, harmonization of the

architectural environment, revalorization of the historic environment, inclusive space formation, national identity, global climate change, sustainable development.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані наукові результати дисертації:

1. Ustinova I., Matsokha A.. Consrtuction of Inclusive Urban Space by Means of Landscape Architecture. Sworld-Ur Conference Proceedings. *Global science and education in the modern realities*. Seattle, Washington, USA, 2023. No. 1 (usc18-01). P. 28–33. <https://doi.org/10.30888/2709-2267.2023-18-01-022>. *Особистий внесок здобувача: графічні матеріали, основна частина та висновки. (рефероване видання, що індексується у GoogleScholar)*
2. Мацьоха А. С. Формування інклюзивного міського простору в буферних зонах об'єктів культурної спадщини засобами ландшафтної архітектури. *Містобудування та територіальне планування*. Київ : КНУБА, 2023. Вип. 83. С. 184–199. <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2023.83.184-199> (фахове видання України категорії «Б»)
3. Мацьоха А. С. Емоційно позитивний контекст у ландшафтній організації буферних зон об'єктів культурної спадщини. *Містобудування та територіальне планування*. Київ : КНУБА, 2023. Вип. 84. С. 227–239. <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2023.84.227-239> (фахове видання України категорії «Б»)
4. Мацьоха А. С. Формування національної ідентичності в громадських просторах буферних зон об'єктів культурної спадщини України засобами ландшафтної архітектури. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. 2023. Вип. 66. С. 144–156. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2023.67.144-156> (фахове видання України категорії «Б»)
5. Устінова І.І., Мацьоха А.С.. Збереження об'єктів всесвітньої спадщини в умовах зміни клімату засобами ландшафтної архітектури. *Collection of Scientific Papers «ΛΟΓΟΣ»*, February 2, 2024. Oxford, UK, 2024. P. 432–442. <https://doi.org/10.36074/logos-02.02.2024.090>. *Особистий внесок здобувача: оформлення графічних матеріалів, визначення прийомів і надання*

*рекомендацій щодо адаптації історичного середовища потребам сучасності.
(рефероване видання, що індексується у GoogleScholar)*

6. Устінова І.І., Мацьоха А.С.. Зменшення впливу змін клімату в середмісті історичних міст та буферних зонах об'єктів культурної спадщини засобами ландшафтної архітектури. *Collection of Scientific Papers «ΛΟΓΟΣ»*. Cambridge, UK, 2024. С. 563–571. <https://doi.org/10.36074/logos-29.03.2024.121>
Особистий внесок здобувача: оформлення графічних матеріалів, визначення методів і надання рекомендацій щодо адаптації історичного середовища до змін клімату. (рефероване видання, що індексується у GoogleScholar)

7. Ustinova I., Matsokha A.. Strengthen the Resilience to Climate Change of Cultural Heritage Objects by Means of Landscape Architecture using Satellite Monitoring of Urban Heat Islands. *Просторовий розвиток*. Київ : КНУБА, 2024. Вип. 9. С. 117–136. <https://doi.org/10.32347/2786-7269.2024.9.117-136>
Особистий внесок здобувача: оформлення графічних матеріалів, визначення методів і надання рекомендацій щодо адаптації історичного середовища до змін клімату (фахове видання України категорії «Б»)

8. Устінова І.І., Мацьоха А.С., Ландшафтно-планувальна організація буферних зон як засіб збереження об'єктів культурної спадщини. *«Просторове планування: містопланування, архітектура, політичні та соціокультурні засади» зб. наук. пр.*. Київ, 2021. Вип. 2, Ч. 2. С. 28–36.
Особистий внесок здобувача: аналіз сучасного стану клімату та вивченість проблеми, висновки. (вітчизняний збірник наукових праць)

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

9. Устінова І.І., Мацьоха А.С. Ландшафтна організація громадських просторів як засіб адаптації міст до змін клімату. *Еко Форум – 2020* : зб. тез доп. ІV спеціалізованого міжнародного Запорізького екологічного форуму, 15-17 жовтня 2020р. Запоріжжя : Запорізька торгово-промислова палата, 2020. С. 105–107. *Особистий внесок здобувача: актуальність та постановка проблеми.*

10. Matsokha A.S. Public spaces and their impact on public health. International symposium «environmental and engineering aspects for sustainable living». Evro_Eco 2020. Hannover, 2020. P. 13–14.
<http://dx.doi.org/10.35630/978/3.00.032886.2.5>

11. Мацьоха А.С. Ландшафтна організація громадських просторів в буферних зонах об'єктів культурної спадщини. *Містобудування: проблеми і перспективи розвитку* : зб. тез доп. II наук.-практ. конф., м. Київ, 25 березня 2020р. Київ, 2020. С. 41–42.

12. Мацьоха А.С. Ландшафтна організація громадських просторів в буферних зонах об'єктів культурної спадщини. *Містобудування: проблеми і перспективи розвитку* : зб. тез доп. III наук.-практ. конф., м. Київ, 24 березня 2021 р. Київ, 2021. С. 22–23.

13. Мацьоха А.С. Ландшафтно-містобудівна організація буферних зон в сучасних умовах. *Стан, проблеми та перспективи розвитку сучасних міст* : зб. тез доп. II Міжнародної наук.-практ. конф., м. Одеса, 3-4 листопада 2022 р. Одеса, 2022. С. 64.

14. Мацьоха А.С. Формування інклюзивного міського простору в буферних зонах об'єктів культурної спадщини засобами ландшафтної архітектури. *Містобудування: проблеми і перспективи розвитку* : зб. тез доп. V наук.-практ. конф., м. Київ, 25 квітня 2023 р. Київ, 2023. С. 22–23.

15. Мацьоха А.С., Устінова І.І.. Формування емоційно позитивного контексту в буферних зонах об'єктів культурної спадщини засобами ландшафтної архітектури. *Інновації в архітектурі, дизайні та мистецтві* : зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 2023. С. 116–117. *Особистий внесок здобувача: постановка проблеми та основна частина дослідження.*

16. Мацьоха А.С., Устінова І.І.. Ландшафтна організація буферних зон як метод збереження «живих» об'єктів культурної спадщини. *Інновації в архітектурі, дизайні та мистецтві* : зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 2024. С. 116–117. *Особистий внесок здобувача: основна частина дослідження.*

17. Мацьоха А.С.. Ландшафтна організація буферних зон як засіб збереження культурної спадщини в умовах глобальної зміни клімату. *Архітектура історичного Києва. Актуальні перспективи відбудови* : зб. матеріалів XI міжнародної наук.-тех. конф. Київ, 2025. С. 331–332. *Особистий внесок здобувача: постановка проблеми та основна частина дослідження.*

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

Участь у конференціях:

18. Matsokha Alina., Landscape architecture as a means of formation an emotionally positive context in buffer zones of cultural heritage objects. *The international conference “Centrality in the age of dispersion”*. Poland, Wroclaw: Centrum Historii Zajezdnia, 2023.